

LNV Consumentenplatform

Jeugd en Natuur

Opinieonderzoek en panelverslagen

3 november 2006

LNV Consumentenplatform

Jeugd en Natuur

Bevat informatie over de interesse van jongeren in natuur, ideeën over een groeiende kloof tussen beide en de vraag of en zo ja wat hieraan gedaan moet en kan worden.

Inhoud	Pagina
Hoofdstuk 3 Opinieonderzoek	3
3.1 Inleiding	3
3.2 Vrijtijdsbesteding van de jeugd	4
3.3 Contact met de natuur	5
3.4 Kloof tussen jeugd en natuur	8
3.5 Tips voor ministerie LNV	9
3.6 Observaties	10
Hoofdstuk 4 Panelverslagen	11
4.1 Inleiding	11
4.2 Vrijtijdsbesteding van het kind	11
4.3 Contact tussen kinderen en natuur	12
4.4 Noodzaak contact jeugd en natuur	13
4.5 Belemmeringen voor contact met natuur	15
4.6 Beïnvloeders	16
4.7 Verantwoordelijken	17
4.8 Ideeën en adviezen	17
4.9 Observaties	19
Colofon	20

Opinieonderzoek

3.1 Inleiding

In opdracht van Schuttelaar & Partners heeft Stratus Marktonderzoek (voorheen Survey@) een opinieonderzoek uitgevoerd onder ouders van kinderen in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar. Het onderzoek had als doel te achterhalen hoe vaak kinderen in hun vrije tijd in contact komen met natuur, wie of wat invloed heeft op de mate waarin kinderen contact hebben met natuur, en wat de mening van de ouders is over de (mogelijke) kloof tussen jeugd en natuur.

Het onderzoek is uitgevoerd van 28 september t/m 2 oktober 2006 middels een telefonische enquête waarin in totaal 414 mensen zijn ondervraagd. De steekproef is getrokken uit een bestand van ouders die in eerdere onderzoeken hebben aangegeven kinderen in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar te hebben. Er is voor gekozen om de ouders te ondervragen, aangezien een telefonische enquête onder kinderen van 4 t/m 12 jaar problemen oplevert met het bereiken van deze kinderen en vanwege de subjectiviteit van de uitkomsten. Bovendien zijn ouders van kinderen in deze leeftijdscategorie de belangrijkste beïnvloeders van het kind. De samenstelling van de gerealiseerde steekproef is achteraf op de variabelen regio en stedelijkheid vergeleken met de opbouw van de Nederlandse populatie. Eventuele afwijkingen zijn door middel van herweging geëlimineerd. Om de 'mindset' van de respondenten niet onnodig te beïnvloeden, is bij aanvang van de enquête gezegd dat het ging om een onderzoek naar de vrijetijdsbesteding van kinderen. Pas later in de enquête werd gevraagd naar de mate van contact van de kinderen in hun vrije tijd met de natuur.

Bij aanvang van het onderzoek is de respondenten gevraagd naar de leeftijd van het kind dat als eerste jarig is, en naar het geslacht van dat kind. Bij de beantwoording van alle daaropvolgende vragen is de respondent gevraagd dit kind in gedachten te houden. De kindsamenstelling waarover tijdens de interviews is gesproken, ziet er als volgt uit:

Tabel 1: Leeftijdssamenstelling van de kinderen

	Aantal	Percentage
Leeftijd		
4 t/m 6 jaar	154	37%
7 t/m 9 jaar	122	30%
10 t/m 12 jaar	138	33%
Geslacht		
Jongen	226	55%
Meisje	188	45%

Ook is gevraagd in hoeverre het desbetreffende kind gebruik maakt van buitenschoolse opvang (BSO) en / of een oppas. Dit zou mogelijk effect kunnen hebben op de mate waarin kinderen tijd doorbrengen in de natuur. Hieruit bleek dat de kinderen van ruim tweederde van de respondenten (70%) geen oppas of buitenschoolse opvang heeft (zie tabel 2).

Tabel 2: Gebruik en frequentie van buitenschoolse opvang / oppas

	Aantal	Percentage
Gebruik buitenschoolse opvang / oppas		
Ja, buitenschoolse opvang	32	8%
Ja, oppas	79	19%
Ja, beide	15	3%
Nee	288	70%
Frequentie		
1 dag	35	9%
2 dagen	56	14%
3 dagen	19	5%
4 of meer dagen	11	3%
overig	5	1%

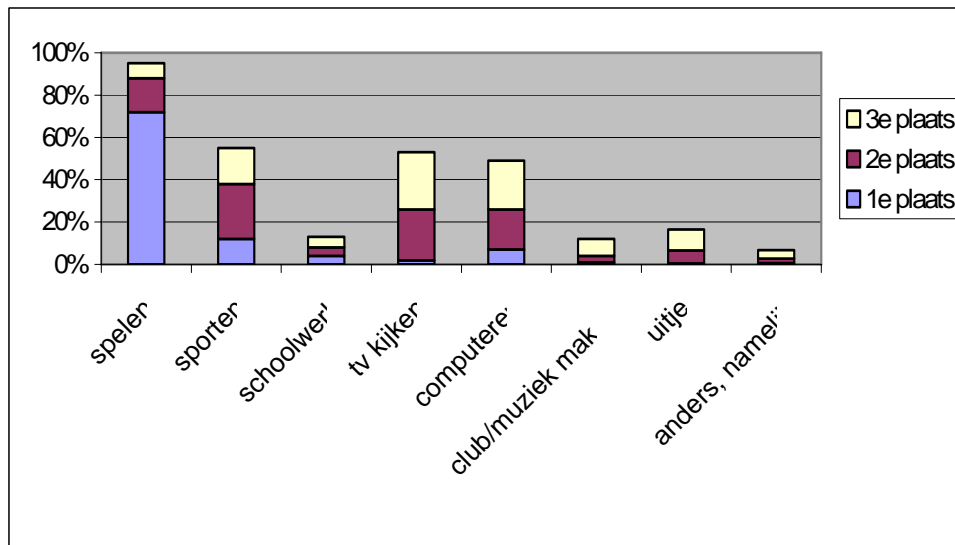
In de hierop volgende rapportage staat een overzicht van de meest opvallende uitkomsten uit het opinieonderzoek. Daar waar de verschillende variabelen, zoals de mate van stedelijkheid, de leeftijd van de kinderen of het hebben van oppas of buitenschoolse opvang, significante verschillen lieten zien ten opzichte van het gemiddelde, is hier nader op ingezoomd.

3.2 Vrijtijdsbesteding van de jeugd

De ouders is een aantal vrijetijdsbestedingen van het kind voorgelegd, met vervolgens de vraag een top 3 aan te geven van de vrijetijdsbesteding van de kinderen doordeweeks (tussen drie en zes uur 's middags) en in het weekend. Spelen is verreweg het meest populair en staat met 72% doordeweeks en 58% in het weekend op nummer 1. In totaal zet 98% van de respondenten 'spelen' in de top 3 van vrijetijdsbesteding doordeweeks, en 91% in de top 3 van vrijetijdsbesteding in het weekend. Daarna volgen sporten en televisie kijken: ongeveer 50% van de mensen stelden een van deze twee activiteiten, zowel doordeweeks als in het weekend in de top 3. In het weekend staat daarnaast 'uitje met familie of vrienden' bij 50% van de ouders in de top 3. Naarmate de kinderen ouder worden, maakt spelen plaats voor sporten, computeren en huiswerk. In sterk stedelijke gebieden¹ spelen kinderen minder in hun vrije tijd, en brengen zij meer tijd door met de computer of de tv. Zie figuur 1:

¹ De mate van stedelijkheid heeft betrekking op het aantal inwoners per km². Hierbij geldt voor zeer sterk stedelijke gebieden dat er meer dan 2500 inwoners per km² wonen, voor sterk stedelijk is dat 1500-2500 inwoners, voor matig 1000-1500, weinig 500-1000 en niet-stedelijke gebieden minder dan 500 inwoners per km².

Figuur 1: Top 3 tijdsbesteding doordeweeks

De respondenten is vervolgens gevraagd in een top 3 aan te geven wie volgens hen de meeste invloed heeft of hebben op wat het kind in zijn vrije tijd doet. Omdat ‘het kind zelf’ en ‘de ouders’ het vaakst op nummer 1 en 2 zijn genoemd, is het interessant te kijken naar wie er volgens de ouders op de derde plaats van beïnvloeders staat. Voor de meeste mensen staan de ‘broertjes, zusjes en/of vriendjes’ op nummer 3 (50%). 10% van de respondenten zet de ouders (10%) op nummer 3, 9% het kind, 8% zet ‘andere kinderen op nummer 3, 7% de oppas of begeleider van buitenschoolse opvang, 5% de begeleider van sportclub, muziek, scouting en 4% leerkrachten’(zie tabel 3).

Tabel 3: Persoon die de grootste invloed heeft op wat het kind in zijn vrije tijd doet

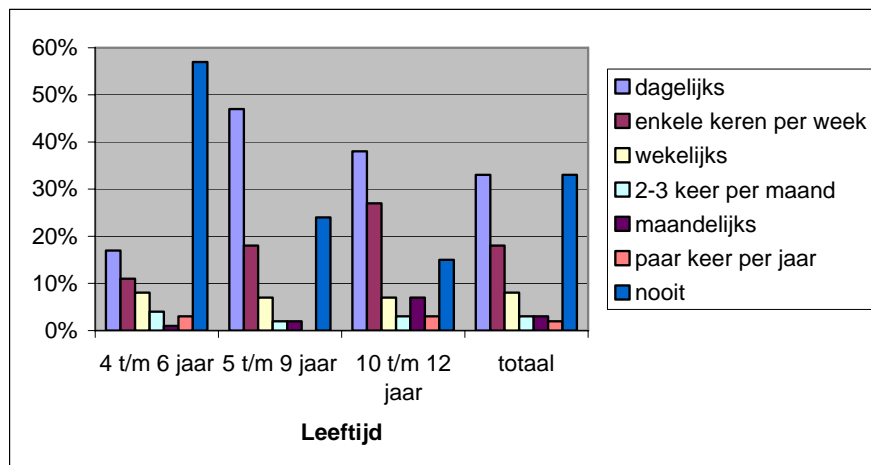
	Eerste genoemd	Tweede genoemd	Derde genoemd	Totaal
Het kind zelf	48%	29%	9%	83%
Ouders	48%	40%	10%	95%
Broertjes, zusjes en/of vriendjes	2%	21%	50%	64%
Andere kinderen	1%	3%	8%	11%
Leerkrachten	1%	3%	4%	7%
Oppas/begeleider van buitenschoolse opvang		2%	7%	8%
Begeleider van sportclub, muziek, scouting		1%	6%	6%
Bekende mensen		1%	1%	2%
Anders		1%	4%	4%

3.3 Contact met de natuur

Om meer inzicht te krijgen in welke mate het kind in zijn vrije tijd met natuur in aanraking komt, is hierover een aantal vragen voorgelegd. De respondenten is verteld wat in deze enquête onder natuur werd verstaan: “Onder natuur verstaan we bosjes, parken, weilanden, grote bossen, natuurparken en strand of duinen, *zowel in de buurt als verder weg.*” Gemiddeld 88% van de ouders geeft aan dat er bij hen volgens deze definitie natuur in de buurt aanwezig is om het kind in te laten spelen. Voor de sterk en zeer sterk stedelijke gebieden is dit 84%, oplopend naar 98% voor de niet-stedelijke gebieden.

Eenderde van de ouders zegt dat hun kind dagelijks zonder begeleiding in de natuur in de buurt speelt (zie figuur 2). Dit zijn vooral kinderen in de leeftijd van van 7 t/m 9 jaar (47%). Van de kinderen in de leeftijd 10 t/m 12 jaar speelt 38% dagelijks alleen in de natuur, van de jongste kinderen (4 t/m 6 jaar) is dit percentage 17%. Dit wordt weergegeven in figuur 2.

Figuur 2: Frequentie waarin kinderen zonder begeleiding van volwassenen in de natuur spelen.

Eén derde van de respondenten geeft aan dat hun kind *nooit* zonder begeleiding in de natuur speelt. Dit correspondeert, conform de verwachting, met de leeftijd van het kind: oudere kinderen spelen vaker zonder begeleiding in de natuur dan jongere kinderen. Naarmate de kinderen in minder stedelijke gebieden wonen komen ze eveneens vaker zonder begeleiding in de natuur.

Kinderen vinden het volgens de ouders erg prettig om tijd in de natuur door te brengen. Op de (open) vraag hoe het kind het vindt om tijd in de natuur door te brengen, antwoordde het merendeel (84%) 'leuk', 'fantastisch' of 'geweldig'. Ook 'interessant' (9%) en 'spannend' (6%) werden spontaan genoemd.² 6% is van mening dat hun kind het saai of niets aan vindt om in de natuur te zijn. Geen van de ouders zegt dat het kind het gevaarlijk vindt.

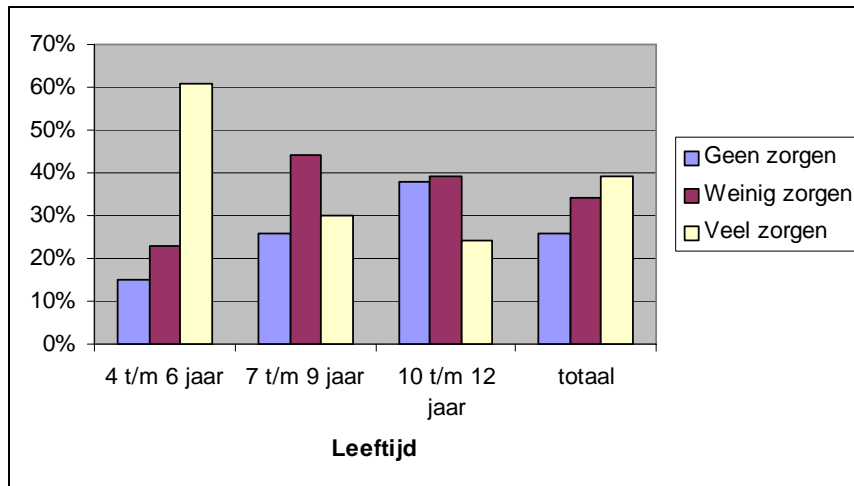
Vervolgens is de ouders gevraagd hoe zij zélf als kind contact met de natuur hebben ervaren. De cijfers corresponderen met bovenstaande getallen van de kinderen: het merendeel vond het 'leuk', 'fantastisch' of 'geweldig'. Inzoomend op de 5% van de ouders die zegt het als kind 'saai' te hebben gevonden in de natuur, blijkt dat van deze groep nog altijd 10% het 'niets aan' vindt om in de natuur te zijn. Hun eigen belevenis heeft echter geen effect op de belevenis van de kinderen; deze ervaren het net zoals kinderen van andere ouders net zo 'leuk' om tijd in de natuur door te brengen. Ook blijkt deze belevenis niet significant te zijn voor de andere bevroegde items.

Zorgen over de veiligheid van het kind zou ouders kunnen belemmeren het kind alleen in de natuur te laten spelen. Aan de respondenten in deze enquête is daarom gevraagd in hoeverre zij zich zorgen maken over de veiligheid van het kind als het alleen of met andere kinderen in de natuur speelt. Van de ouders die hun kind alleen in de natuur lieten spelen, antwoordt 26% van de ouders dat hij/zij zich geen zorgen maakt als het

² De antwoorden zijn achteraf gecategoriseerd in de antwoordcategorieën 1) spannend; 2) saai; 3) interessant; 4) gevaarlijk; 5) leuk (fantastisch, geweldig); 6) vindt er niets aan; 7) weet niet, enz.

kind zonder begeleiding van volwassenen in de natuur in de buurt speelt. 34% maakt zich weinig zorgen, maar bijna 40% maakt zich veel zorgen. (Ook van de ouders van kinderen van 10 t/m 12 jaar maakt nog altijd 24% zich veel zorgen).

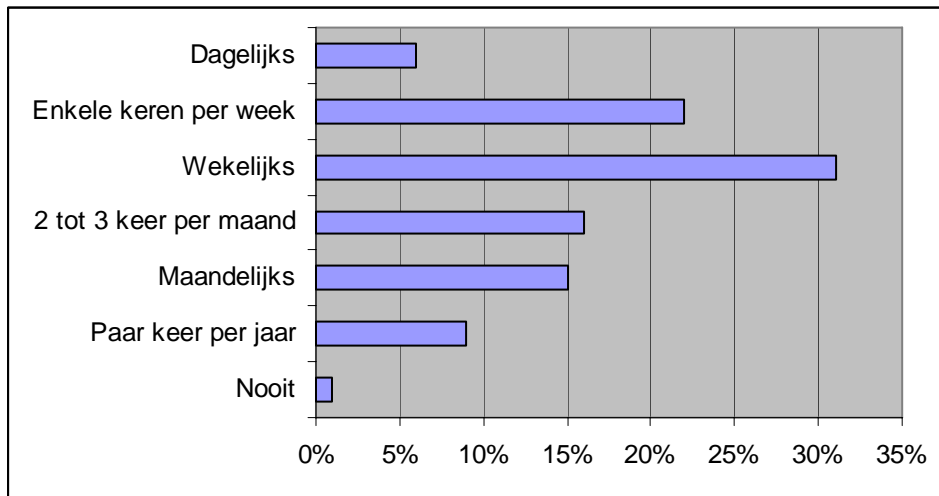
Figuur 3: Mate waarin men zich zorgen maakt als het kind zonder begeleiding van volwassenen in de natuur in de buurt speelt

Kijken we naar de ouders die hun kinderen *nooit* alleen of met andere kinderen in de natuur laten spelen, dan blijkt dat deze groep zich veel meer zorgen maakt dan gemiddeld (respectievelijk 80% tegen 39% gemiddeld). Het gaat hier wel met name om jongere kinderen die nooit alleen in de natuur spelen (zie eerder, figuur 2). In niet-stedelijke gebieden maken de ouders zich beduidend minder vaak zeer veel zorgen (22% tegenover 39% gemiddeld).

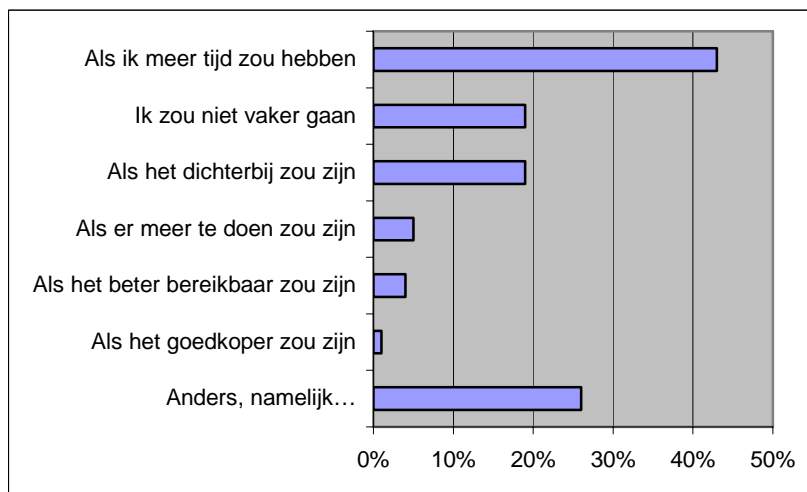
De respondenten is ook gevraagd hoe vaak hun kind onder begeleiding van volwassenen de natuur in gaat. Het gaat hierbij weer om de definitie van natuur als: “bosjes, parken, weilanden, grote bossen, natuurparken en strand of duinen, *zowel in de buurt als verder weg.*” Bijna een derde (31%) van de kinderen gaat in dat geval wekelijks de natuur in. 28% gaat zelfs nog iets vaker, waarvan 22% enkele keren per week gaat en 6% dit dagelijks doet. 16% gaat 2 tot 3 keer per maand en 15% maandelijks. 10% gaat maar enkele keren per jaar. 1% zegt nooit te gaan. Deze percentages zijn ook in onderstaand figuur weergegeven.

Figuur 4: Frequentie waarin het kind onder begeleiding van volwassenen de natuur ingaat.

Ruim 80% van de ouders zou wel vaker met hun kind de natuur in willen gaan, maar doet dat om allerlei redenen niet (zie figuur 5). 43% van de ondervraagden zegt vaker te gaan als hij / zij zelf meer tijd zou hebben. 19% denkt vaker de natuur in te gaan als het dichterbij zou zijn. 5% zou vaker met het kind de natuur in gaan als er meer te doen is, 4% als het beter bereikbaar is. Overigens geeft nog eens 26% geen van bovenstaande redenen aan en kiest ervoor “anders, namelijk..” te antwoorden. In deze (open antwoord) categorie springt één antwoord in het oog: ruim 10% van de mensen zegt vaker de natuur in te gaan als het weer dit beter toelaat (dus als het minder vaak regent). Overigens zegt 19% niet vaker dan zij nu al doen, de natuur in te willen gaan.

Figuur 5: Wanneer men vaker met kind de natuur in zou gaan.

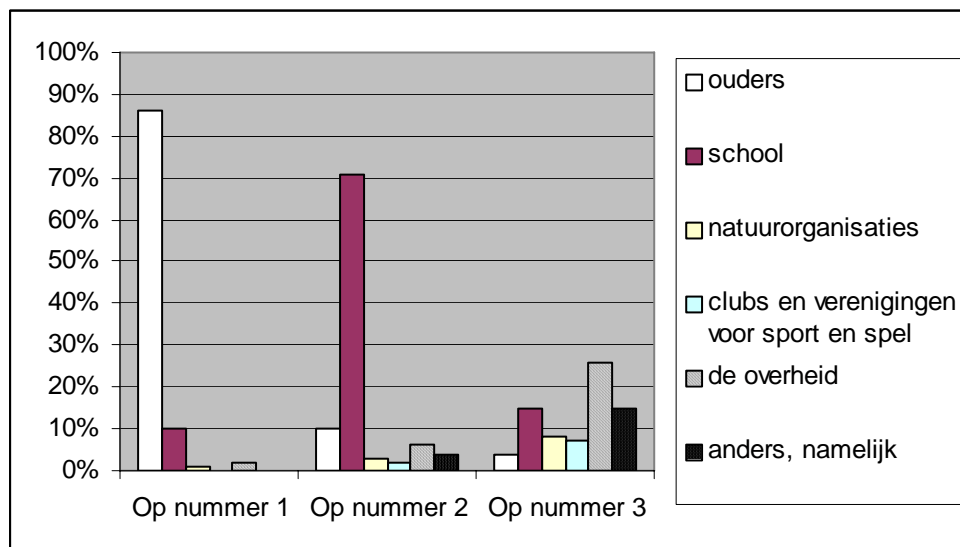
3.4 Kloof tussen jeugd en natuur

Van de ondervraagde ouders vindt 70% dat hun kind voldoende tijd doorbrengt in de natuur. Opvallend is dat tegelijkertijd 77% van de ouders het oneens is met de stelling dat kinderen in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar *in het algemeen* voldoende in aanraking komen met de natuur. Blijkbaar komt volgens de ouders het eigen kind wel voldoende in aanraking met de natuur, maar andere kinderen niet.

Naarmate de kinderen ouder worden neemt het percentage van de ouders die vindt dat hun kind voldoende in de natuur komen af van 75 % naar 65%. Dit correspondeert met het feit dat oudere kinderen minder spelen, en meer tijd doorbrengen op de computer, met sporten en met huiswerk. De ouders van kinderen die *geen* oppas of buitenschoolse opvang hebben, zeggen gemiddeld vaker dat hun kind voldoende in de natuur komt, namelijk 73% tegenover 64% voor ouders met kinderen die oppas en/of buitenschoolse opvang hebben.

Ook is gevraagd om in een top 3 aan te geven wie volgens de respondent de meest aangewezen persoon of instantie is om het kind in aanraking te brengen met natuur.³ 86% zet de ouders op nummer 1. De school wordt in 71% van de gevallen als tweede genoemd. Clubs en verenigingen voor sport en spel wordt het meest als derde genoemd. Ook komt het 'overige' antwoord veelvuldig voor, hierin werden vaak opa, oma en andere familieleden genoemd.

Figuur 6: Meest aangewezen persoon of instantie om het eigen kind in aanraking te brengen met natuur (top 3)

Tot slot is de ouders gevraagd of zijzelf, of de partners, lid was (of ooit was geweest) van een natuurorganisatie. Iets meer dan de helft (53%) van de ondervraagde ouders meent hiervan lid te zijn (geweest). Dit bleek echter geen significante invloed te hebben op de wijze waarop men zelf, of het kind, de natuur beleeft, de mate waarin men de natuur intrekt en de invulling van de vrijetijdsbestedingen van het kind.

3.5 Tips voor ministerie van LNV

Als laatste werd de respondenten gevraagd of zij nog tips hadden voor het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit als het gaat om jeugd en natuur. 57% van de ondervraagden maakte gebruik van de gelegenheid en gaf tips. Hierin wordt de school vaak genoemd:

- meer natuuractiviteiten op school (“natuurles op school”, “excursies met school naar bijvoorbeeld de boer”).
- promoten om de natuur in te gaan (“roep ouders op om kinderen mee naar buiten te nemen”, “meer ruchtbaarheid geven aan bepaalde evenementen die met de natuur te

³ Dit was een open vraag, de respondent kon spontaan antwoorden. De antwoordcategorieën waren voorgedeed.

maken hebben”, “clubs en verenigingen stimuleren om samen met kinderen de natuur in te gaan”).

- Ontwikkelen van programma’s voor kinderen in de natuur (“via de boswachterij, natuurmonumenten e.d. meer programma’s voor kinderen ontwikkelen en dit promoten”).
- Spannender of leuker maken van de natuur (“leuk voorlichtingsmateriaal ontwikkelen, zodat je als ouder je kind dingen kunt laten zien in de natuur”, “meer bouwplaatsen voor hutten bouwen”, “speurtochten uitzetten”).
- Behouden van natuur (“steden niet klakkeloos volbouwen”, “zorgen voor groen in de buurt om te spelen”, “haal de natuur niet weg, met name het platteland dat wordt nu, helaas, helemaal volgebouwd”).

3.6 Observaties

- Kinderen in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar brengen volgens hun ouders een groot deel van hun vrije tijd door met spelen. Sporten, computeren en tv kijken volgen daarna. Vooral het kind zelf en de ouders hebben invloed op wat het kind in de vrije tijd doet.
- Het merendeel van de ouders is van mening dat er natuur in de buurt aanwezig is waarin het kind zou kunnen spelen. Dat kinderen zonder begeleiding van volwassenen buiten in de natuur laten spelen is echter geen vanzelfsprekendheid; eenderde van de respondenten laat zijn kinderen niet alleen in de natuur in de buurt spelen. Dit is dezelfde groep ouders die zich veel zorgen maakt om de veiligheid van het kind.
- De meeste kinderen vinden het volgens hun ouders leuk, spannend of geweldig om tijd in de natuur door te brengen. De ouders zelf hebben dezelfde mening als hun kinderen. Hoe ouders de natuur als kind beleefden, bleek niet significant van invloed op de natuurbeleving nu, of de natuurbeleving van de kinderen.
- Het belangrijkste obstakel voor ouders om niet vaker met hun kind in de natuur in te trekken, is tijdgebrek. Ouders vinden zichzelf een belangrijke beïnvloeder van wat het kind in zijn vrije tijd doet.
- De meeste ouders vinden dat hun eigen kind voldoende in aanraking komt met de natuur. Tegelijkertijd vinden zij dat kinderen in het algemeen niet voldoende in aanraking komen met natuur. Vooral scholen zouden hier, volgens de ouders, meer aan kunnen doen.
- Leeftijd speelt vooral een rol als je kijkt in hoeverre kinderen alleen in de natuur spelen. Niet alleen omdat jonge kinderen minder vaak zonder begeleiding mogen spelen, ook omdat de vrijetijdsbesteding van kinderen verschuift naarmate ze ouder worden (van spelen naar sporten en computeren).
- In sterk stedelijke gebieden spelen kinderen minder frequent alleen buiten dan in minder stedelijke gebieden.

Impressie panels

4.1 Inleiding

In het kader van het consumentenonderzoek over jeugd en natuur zijn drie panelbijeenkomsten georganiseerd. Doel van de consumentenpanels was om hiaten in de informatievoorziening voor het Consumentenplatform over jeugd en natuur op te vullen of kwalitatief te verdiepen. Er vonden drie panels plaats die elk samengesteld waren uit ouders (van kinderen van 4 tot 12 jaar) en intermediairs als basisschooldocenten, sportleraren en begeleiders van de buitenschoolse opvang (BSO). De panelleden werden aangesproken als experts op het gebied van kinderen tussen de 4 tot 12 jaar.

Eén panel bestond uit mensen uit de vier grote steden (Amsterdam), het tweede panel uit mensen uit middelgrote steden / vinex-locaties (Amersfoort / Schothorst) en het derde uit mensen die in kleinere steden, (tot 30.000 inwoners) wonen rondom Den Bosch. In totaal namen er 28 mensen deel aan de panelbijeenkomsten.

Het programma van de bijeenkomst verliep in grote lijnen volgens een vast stramien. Onderwerpen die aan de orde zijn gekomen:

- Vrijtijdsbesteding van het kind doordeweeks en in het weekend;
- Het contact tussen kinderen en natuur (o.a. hoeveelheid, bereikbaarheid en beleving);
- De mening van ouders over de noodzaak voor het stimuleren van contact tussen jeugd en natuur en ideeën over de mening van het kind zelf;
- Inzicht in de sociale omgeving van het kind (beïnvloeders en verantwoordelijken);
- Ideeën en adviezen voor LNV om het contact tussen jeugd en natuur te stimuleren.

Bij het uitnodigingsbeleid en bij aanvang van het panel is niet gezegd dat het om jeugd en natuur gaat, maar om de vrijtijdsbesteding van de jeugd. Dit om de *mindset* en daarmee sociaal-wenselijke antwoorden niet onnodig te beïnvloeden.

4.2 Vrijtijdsbesteding van het kind

In de vrijtijdsbesteding van kinderen is een groot verschil tussen doordeweeks en in het weekend. Kinderen hebben doordeweeks altijd wat te doen. De belangrijkste vrijtijdsbesteding van kinderen tussen de 4 en 12 jaar bestaat volgens de deelnemers uit spelen (binnen en buiten), televisie kijken en computeren. Overal werd opgemerkt dat de aantrekkingskracht van de computer en de televisie (met zenders zoals Nickelodeon en Jetix) steeds groter wordt. Kinderen blijven steeds meer achter de computer en televisie plakken.

Jonge kinderen spelen meer; hoe ouder kinderen zijn, hoe drukker hun schema is met naschoolse activiteiten. Ook gaan kinderen vanaf een jaar of 10 meer op een andere virtuele manier met sociale contacten om (MSN-en of elkaar ontmoeten in virtuele ruimtes). Oudere kinderen worden steeds vaker gepusht mee te doen met de digitale communicatie. Kinderen komen de volgende dag op school en willen kunnen meepraten over de virtuele ontmoeting van die middag ervoor. Digitaal pesten komt ook steeds meer voor.

Al met al worden kinderen volgens de deelnemers steeds meer blootgesteld aan prikkels. Deze ontwikkeling wordt vooral door de intermediairs gesignaleerd. Docenten van de basisschool valt het op dat kinderen het heel druk hebben en nauwelijks tijd om nog zomaar met vriendjes of vriendinnetjes te spelen.

Sommige kinderen maken volledige werkdagen, gaan naar toneel, muziekles, sporten veel en zijn eigenlijk net zo druk als hun ouders.

Volgens de deelnemers nemen de meeste ouders in het weekend de tijd om samen met hun kinderen leuke dingen te gaan doen. Activiteiten variëren van een attractiepark, dierentuin, het bos of samen winkelen. Veel ouders gaan juist dan met hun kinderen op zoek naar de natuur.

Meestal hebben ze geen zin in om mee naar het bos te gaan, maar als we er eenmaal zijn dan rennen ze van het pad af, zoeken ze naar stokken. Ze komen dan helemaal los.

Spontaan kwamen panelleden met het feit dat inkomen van invloed is op de vrijetijdsbesteding van kinderen. In elk panel kwam deze driedeling duidelijk uit de discussie.

- Kinderen van ouders die veel te besteden hebben (meestal tweeverdieners) hebben het doordeweeks druk met eigen activiteiten (sport, muziek en toneel). Ouders compenseren dit door in het weekend veel samen te doen.
- Kinderen van ouders uit de middencategorie hebben het minder druk: hun ouders proberen de drukte van zichzelf en hun kinderen door de week te beheersen en hun kinderen de ruimte te geven zelf te gaan spelen.
- Kinderen van ouders met weinig financiële ruimte en een lagere opleiding worden volgens de deelnemers veel aan hun lot overgelaten. Deze kinderen hebben minder middelen (gsm, spelcomputer) en naschoolse activiteiten. Het lijkt erop dat zij veel tijd buiten doorbrengen, zonder toezicht van hun ouders en al dan niet met oudere kinderen en jongeren.

4.3 Contact tussen kinderen en natuur

Het contact tussen jeugd en natuur lijkt tegenwoordig minder frequent te zijn. Natuur is in concurrentie met andere activiteiten, blijkt als de panelleden gevraagd wordt naar de vrijetijdsbesteding van kinderen. Wanneer er tijdens de panels specifiek gevraagd wordt naar de frequentie van het contact tussen jeugd en natuur, blijkt dat ouders vinden dat hun eigen kinderen voldoende in aanraking komen met de natuur. Terwijl dit volgens hen bij andere kinderen niet het geval is. Deze uitkomst komt overeen met het opinieonderzoek: 70% van de respondenten vindt dat hun kinderen voldoende in de natuur komen, terwijl 77% van de respondenten vindt dat kinderen in het algemeen onvoldoende in de natuur komen.

Niet iedereen heeft hetzelfde idee bij wat natuur is. Volgens de panelleden is de opvatting van natuur streekgebonden. De manier waarop je naar natuur kijkt en ervaart, is afhankelijk van de omgeving waarin je woont. Deelnemers uit de vinex-locaties noemden vaak water als deel van de natuur. Hun kinderen vinden het leuk om daar te spelen of te vissen. Deelnemers uit Amsterdam vonden het park bij hen om de hoek groen genoeg en deelnemers uit de omgeving Den Bosch hadden het eigenlijk altijd over de bossen wanneer het over natuur ging.

Maar ja, wat bomen bij elkaar en wat gras is ook natuur, toch? Het is net wat je gewend bent: een park is eigenlijk al natuur, het Oosterpark is zelfs groot.

Tja, wat is natuur? Bos is natuur, maar het vlindertje in je tuin ook. Als je goed om je heen kijkt, is er natuur genoeg te vinden, zoals lieveheersbeestjes tussen stoeptegels.

Natuurbeleving is regiogebonden. We moeten God op onze knieën bedanken dat we hier wonen, want in Amsterdam op de Kalverstraat heb je geen natuur.

Volgens de deelnemers komt het weinig voor dat kinderen doordeweeks in de natuur spelen. Buiten spelen wordt door alle ouders wel gestimuleerd, maar er is niet veel natuur in de directe omgeving. Vaak zijn er alleen maar steriele speeltuintjes in de buurt.

Ook al stimuleren ouders spelen nog zo veel, niet alle kinderen houden van de natuur: "Het zit gewoon niet in hem". Toch is de algemene indruk dat kinderen met de juiste duw in de rug erg genieten van de natuur en dit snel eigen maken in hun speelroutine.

Ik zie dat duidelijk in het park waar ik vaak kom. Dan zien de kinderen zo'n duur speeltoestel en dat vinden ze geweldig interessant, maar na een kwartier trekken ze toch naar de struiken er omheen en gaan ze daar in rondstruinen.

Sommige ouders zijn al blij wanneer hun kind buiten speelt en vinden het niet erg als dat niet in het groen is. Deelnemers in de vinex-locatie noemen veiligheid als een van de redenen waarom kinderen doordeweeks niet zonder toezicht spelen: door het vele water in de buurt is er te veel risico dat hen iets overkomt.

In het weekend is er meer tijd om samen leuke dingen te ondernemen. Verschil tussen de panels is dat voor mensen uit de grote stad de weekendactiviteit in de buitenlucht vooral 'leuk' moet zijn. Dat wil zeggen dat er iets georganiseerd moet zijn of echt iets te doen moet zijn. Zo bezoeken deelnemers uit Amsterdam graag 'Het Twiske', een recreatiegebied in Noord-Holland met veel speelgelegenheid (klimmen, buizen en vloten bouwen) voor kinderen. En is het tijdens de zomervakantie volgens een aantal deelnemers uit Amsterdam in de buurt uitgestorven, omdat iedereen dan massaal naar groene gebieden zoals Bakkum of de Veluwe vertrekt. Terwijl in Brabant mensen graag de bossen in trekken en hun kinderen laten ravotten, het liefst van de paden af. Deze deelnemers vinden dat de natuur van zichzelf al voldoende te bieden heeft.

Alsof ze zich tegenwoordig niet meer mogen vervelen: ze hebben zoveel te doen... Terwijl het heerlijk voor ze is om niks te doen. Heerlijk om op de bank te zitten en lekker niks doen.

Die rijke kindertjes in hun witte jurkjes die alleen maar op het pad mogen wandelen – zielig hoor!

Jongere kinderen zijn in de natuur vooral aan het verzamelen, onderzoeken en 'prutsen' (met takjes, kastanjes, beestjes). Oudere kinderen (vanaf 8, 9 jaar) willen liever ravotten, in bomen klimmen en hutten bouwen. Ook zijn oudere kinderen heel leergierig en willen ze graag van alles weten over wat ze in de natuur zien. De leeftijd van kinderen heeft invloed op de manier van spelen in de natuur.

4.4 Noodzaak contact jeugd en natuur

De meeste deelnemers staan positief tegenover het streven om kinderen meer in contact met de natuur te brengen. Ze vinden natuur goed voor het kind, omdat het vrijheid, fantasie en rust opwekt, kinderen de natuur leren begrijpen, het 'quality time' voor het gezin oplevert, het respect voor de samenleving bijbrengt en het beweging stimuleert.

Een enkele deelnemer vroeg zich echter spontaan af, waarom de overheid vindt dat er eigenlijk meer contact tussen jeugd en natuur nodig is.

Is het niet heel paternalistisch, dat we met zijn allen de natuur in moeten? Al dat geld dat de overheid wil investeren. Waarom moeten we eigenlijk de natuur in? Je kunt toch ook thuis blijven, so what?

In de tuin spelen en gewoon buitenspelen, is toch ook voldoende?

In Brabant vinden de deelnemers contact tussen jeugd en natuur belangrijk. Ze zijn verbaasd wanneer ze horen dat het in de meer stedelijke gebieden 'natuur' minder vanzelfsprekend is.

In Amsterdam weten ze niet eens hoe een koe eruit ziet. Ongelofelijk! Terwijl een koe ruikt, en een spinrag voelt, en dauwdruppeltjes mooi zijn om te zien. Natuurbeleving is een heel senso-pathische beleving!

Alle deelnemers zijn het uiteindelijk met elkaar eens dat wanneer jeugd geen contact heeft met de natuur, de kans bestaat dat hun wereld kleiner wordt en ze zelf vervlakken. Toch blijft het lastig om precies de vinger te leggen op wat het toevoegt. Dit kwam met name omdat alle deelnemers er van overtuigd waren dat zij hun eigen kinderen voldoende in aanraking brengen met de natuur.

- Het vrijheidsgevoel van de kinderen werd het meest genoemd. Kinderen worden rustig van de natuur en als ouder kun je met je kinderen rustig en ongestoord praten.
- Verder biedt het kinderen de gelegenheid om de natuur te leren begrijpen, het verschil te zien tussen eb en vloed en kennis op te doen over de flora en fauna om hen heen.
- Een groot deel van de deelnemers is er van overtuigd dat kinderen die in contact met de natuur komen, vanzelfsprekend respect krijgen voor hun leefomgeving.

Zo krijgen kinderen respect voor de natuur. Zodat ze geen pootjes uit een kikker trekken, spinnen geen enge beesten vinden en inzien hoe schitterend alles is.

- De panelleden uit Brabant realiseerden zich gaandeweg het gesprek dat de nabijheid van de natuur een groot deel is van wie zij zelf zijn.

Het is vooral de verwondering in de natuur als kind, dat raak je misschien kwijt, maar dat komt later weer terug, vooral als je zelf weer kinderen krijgt. Dat zijn juist de gouden randjes.

Zonder natuur stomp je verschrikkelijk af, het zijn de roots waar je vandaan komt, de verbondenheid met het leven, dat dieren worden opgegeten. Natuur is niet alleen maar mooi. Zo leer je respect voor de natuur te hebben en er bewust mee om te gaan.

Al zien de panelleden uit Brabant de noodzaak van contact met de natuur, toch leggen ze hun eigen behoeften niet op aan andere mensen. Waar het uiteindelijk alle panelleden om gaat, is persoonlijke ontwikkeling, het activeren van de fantasie en het bijbrengen van respect voor mens en natuur.

Mensen die in een betonnen doos wonen, weten niet veel beter en wat ze niet weten, missen ze ook niet.

De ruimte, vrijheid, je kijkt veel breder wanneer je lekker in de natuur zit. Dat hoeft niet persé in de bossen te zijn, maar het grasveldje om de hoek is toch ook fantastisch?

4.5 Belemmeringen voor contact met natuur

Tijdens de panelbijeenkomsten is specifiek gevraagd waarom deelnemers denken dat kinderen minder in contact komen met de natuur. Wat belemmert kinderen en ouders eigenlijk om natuur niet vaker op te zoeken?

Omgeving en bereikbaarheid

Voor mensen uit de stad of vinex-locaties is 'de natuur' vaak te ver weg om doordeweeks kinderen in te laten spelen. Er is vaak geen natuur in de buurt, alleen heel steriele speeltuintjes die kinderen niet echt uitdagen. Mensen uit de stad en vinex-locaties realiseren zich dat stadsparken en tuintjes voor anderen onder 'nep' natuur vallen, maar zichzelf en hun kinderen kunnen er toch van genieten.

Het effect van de architectuur bij ons in de buurt, is dat de kinderen het niet leuk vinden om te spelen, het is te weinig spannend en veel te steriel.

Om kastanjes te zoeken gaan wij gewoon de woonwijk door, want die kun je daar net zo goed vinden als in het bos...

Daarnaast is natuur voor uitstapjes in het weekend verder weg en alleen met de auto bereikbaar. De panelleden realiseren zich dat niet iedereen de middelen heeft zo op pad te gaan.

Tijdgebrek

Tijdgebrek van ouders én kinderen staat volgens de panelleden meer contact met de natuur in de weg. Veel te drukke agenda's van gezinnen laten het niet toe om samen doordeweeks 'quality time' door te brengen in de natuur. Ouders en kinderen moeten vaak keuzes maken en prioriteiten te stellen: spelen in de natuur staat dan doordeweeks vaak niet op de eerste plaats. Spelen is niet meer de enige activiteit die kinderen willen en kunnen ondernemen.

Natuur heeft veel concurrentie van zowel computers als pretparken. Nu moeten kinderen zo vaak kiezen, terwijl er vroeger niets te doen was.

Kinderen hebben het nu vaak veel te druk. Ze moeten steeds vaker kiezen tussen sport, muzikles, theater, Franse les, paardrijden. Konden ze maar gewoon niks doen of buiten spelen.

Veiligheid

Panelleden noemden in de discussies onveiligheid in de buurt als één van de redenen waarom kinderen niet zo snel spelen in de natuur. Wanneer specifiek naar de belemmeringen wordt gevraagd, blijkt veiligheid ook een belangrijke rol te spelen. Panelleden maken zich zorgen over de fysieke en sociale veiligheid in hun directe omgeving. Ouders zijn bang dat hun kinderen lichamelijk iets overkomt, dat ze worden overreden door een auto of uit een boom vallen. Ouders zijn ook bang dat hun kinderen te veel in aanraking komen met de gevaren van de huidige samenleving, zoals "enge mannen" of hanggroep-jongeren.

Deelnemers geven aan dat hun kinderen pas zonder toezicht mogen buiten spelen wanneer ze ongeveer 10 jaar oud zijn. De deelnemers hadden het gevoel dat zij zich meer zorgen maken over de veiligheid van hun kinderen, dan hun ouders vroeger toen zijzelf kinderen waren.

We wonen in de buurt van veel water en vijvers. Zodra ze kunnen lopen, moeten we ze wegwijs maken dat ze niet bij het water mogen komen. Ik stuur

ze zo snel mogelijk naar zwemles, want je kunt er niet constant achter aan lopen.

Je wilt je kinderen in de gaten houden. Straks kieperen ze van zeven meter uit een boom naar beneden, of worden ze door een busje meegenomen uit de bossen.

Financiën

De financiële situatie van ouders met kinderen tussen 4 tot 12 jaar is volgens de panelleden geen belemmering voor de kinderen om activiteiten in de natuur te ondernemen. Wel kunnen alle panelleden zich voorstellen dat er gezinnen zijn die te weinig financiële ruimte hebben om in de weekenden meer te ondernemen in de natuur. Opmerkelijk is dat tijdens alle panelbijeenkomsten de discussie ontstond over de ogenschijnlijke desinteresse van allochtonen in de Nederlandse natuur. Het valt iedereen op dat allochtone ouders weinig ondernemen met hun kinderen. Tegelijkertijd zien de deelnemers dat allochtone families wel veel samenkomen in de parken van de grote steden. Waarom zou dat geen natuur zijn, vragen sommige deelnemers zich af?

4.6 Beïnvloeders

De sociale omgeving van kinderen van 4 tot 12 jaar speelt een belangrijke rol in de vorming van het kind. Ouders, vriend(innet)jes, scholen en media zijn volgens de panelleden de belangrijkste beïnvloeders. Alle beïnvloeders op een rij:

- **Ouders**

Alle deelnemers vinden dat de ouders de belangrijkste beïnvloeders zijn voor de vrijetijdsbesteding van hun kinderen.

Als het mooi weer is, zeg ik hup, ga nu toch eens naar buiten! Als ik er niets aan doe, zitten ze de hele dag voor de tv.

Ik denk dat de invloed van ouders heel belangrijk is: ik ben toevallig een natuurliefhebber en verwacht dus ook dat mijn kinderen dat meenemen. Je kunt dus zelf ook stimuleren om iets anders te doen. Als ik mijn zoontje zijn gang laat gaan, speelt hij alleen maar met playstation.

We hebben het er bij ons echt ingestampt: wij zijn altijd naar de zee gereden en naar buiten gegaan met ze en het werkt!

- **School**

Scholen zijn volgens de deelnemers na de ouders de belangrijkste beïnvloeder van het kind. Volgens de deelnemers besteden scholen veel aandacht aan natuur.

Nu maken ze op school weer herfsttafels. Onze kinderen gaan dus weer volop kastanjes, blaadjes en paddestoelen zoeken.

- **Leeftijdsgenoten**

Hoewel de ouders veel invloed hebben op wat kinderen doen, zijn ook de leeftijdsgenootjes van belang.

Het ene vriendje houdt ervan om buiten te spelen, het andere vriendje heeft een playstation en zit liever binnen.

Als de buurjongen naar Disneyland gaat, maak je je kind echt niet blij met een dagje in de polder of een fietsroute in de buurt.

- Media

Kinderen tussen de 4 en 12 jaar kijken volgens de panelleden steeds meer televisie en zijn veel op internet te vinden. Kinderen leven en spelen steeds meer in een virtuele wereld in plaats van in de buitenlucht. Media veranderen het speelgedrag van kinderen.

Ik zie ze heel veel achter de computer. Er wordt zelfs gepest via internet. Ze spelen allemaal hippe spelletjes en ze ontmoeten hun vriendjes virtueel.

4.7 Verantwoordelijken

Tijdens de panelbijeenkomsten is er met de panelleden gesproken over wie nu volgens hen de verantwoordelijkheid draagt voor meer contact tussen jeugd en natuur. Volgens de deelnemers is de invloed van de ouders op hun eigen kinderen het grootste en is het logisch dat zij de meeste verantwoordelijkheid dragen. Uit de bijeenkomsten kwamen de volgende verantwoordelijkheid-dragers:

- Ouders

Ouders van kinderen van 4 tot 12 jaar zijn als opvoeders heel belangrijk in de ontwikkeling van het kind. Alle panelleden zien het als deel van de opvoeding dat zij hun kinderen positief beïnvloeden ten aanzien van de vrijetijdsbesteding en contact met de natuur. Het is volgens de deelnemers ook de verantwoordelijkheid van de ouders om hun kinderen te stimuleren waar kan, en corrigeren waar nodig.

- Scholen

Veel ouders en intermediairs zien voor scholen een belangrijke taak weggelegd om kinderen in aanraking te brengen met natuur. Maar zodra een natuurproject op school ophoudt, gebeurt er thuis ook vaak niets meer aan, aldus de aanwezige intermediairs. Bovendien krijgen scholen tegenwoordig wel heel veel verantwoordelijkheid op hun bord. Ouders geven toe dat ze hun opvoedende rol niet willen afschuiven op de scholen.

- Overheid

Volgens bijna alle deelnemers van de panels draagt de overheid geen verantwoordelijkheid om het contact tussen jeugd en natuur te verbeteren. Dat ligt in eerste instantie bij de ouders en deels bij de scholen. Wel zien sommige deelnemers (met name uit Amsterdam en de Vinex-locatie) het als taak van de overheid om in de buurt ruimtes aan te leggen, aangekochte natuur toegankelijk te maken en natuurorganisaties te ondersteunen bij interessante evenementen en vrijwilligerswerk.

- Media

Media beïnvloeden volgens een aantal panelleden de beeldvorming van kinderen op natuur en de werkelijkheid. Hiermee dragen ze volgens de deelnemers ook een verantwoordelijkheid. Met name reclames en de inhoud van spelletjes worden dan genoemd. In paragraaf 6 worden ideeën geopperd om de media positief te gebruiken om te beïnvloeden. Het gaat dan om reclame, het aanbieden van creatieve internetsites voor ouders en kinderen en leuke, leerzame computerspelletjes.

4.8 Ideeën en adviezen

Tijdens de panelbijeenkomsten werden de deelnemers uiteenlopende ideeën geformuleerd, die zouden kunnen bijdragen om jeugd meer in contact te brengen met natuur. Alleen het panel uit de omgeving Den Bosch had moeite met het vinden van leuke ideeën. Bij hen bestond er weinig behoefte om hun eigen situatie te verbeteren, omdat zij van mening waren dat hun kinderen ruim voldoende contact met de natuur hadden.

Het informeren van de ouders

- Informatiepakket over kinderen, natuur en veiligheid van spelen op het consultatiebureau. Ouders kunnen niet vroeg genoeg geïnformeerd worden.
- Meer aandacht voor activiteiten in de natuur in lokale en nationale kranten en op televisie.
- Oprichten website waar ouders tips en ideeën kunnen opdoen voor locaties en creatieve activiteiten in de natuur.
- Uitgeven maandelijks natuurkrant.

Toegankelijkheid en beleefbaarheid van natuur

- Speeltuinen aanleggen met meer natuurelementen en -producten.
- Meer groenvoorzieningen in de buurt.
- Gratis vervoer naar de bossen: 'de bosbus'.
- Evenementen organiseren, zoals een Uitmarkt in de natuur (naar voorbeeld van het cultureel festival 'De Rode Loper').
- Mooie rap van Ali B die iedereen oproept naar het bos te gaan.
- Het uitroepen van een jaarlijks terugkerende Dag van Kind en Natuur.

Stimuleren kinderen

- Creëren van speelplekken onder toezicht waar uitdagend speelgoed ligt. Jonge kinderen kunnen dan alleen spelen en zelf hutten bouwen.
- Meer natuur op televisie, internet en computerspelletjes, zodat kinderen ook virtueel meer in aanraking komen met natuur.
- Pop-up op de computer om de 30 minuten: ga buitenspelen!
- Organiseren van uitdagende speurtochten voor kinderen.
- Speciale knutselpagina op internet voor kinderen, zodat zij weten wat ze kunnen doen met producten uit de natuur.
- Kinderen belonen met een medaille / vaandel als ze een bepaalde route door de natuur hebben gelopen.
- Meer speeltoestellen voor oudere kinderen.

Inzetten van scholen en BSO

- Subsidiëren of sponsoren van BSO om meer activiteiten buiten te plannen.
- Meer uitstapjes met de klas naar bijvoorbeeld kinderboerderijen.
- Meer schooltuintjes op de scholen (naar voorbeeld van Amsterdam waar alle basisscholen schooltuintjes hebben).
- Gebruik maken van het prikbord op scholen om aandacht voor een bepaalde activiteit te vragen.
- Biologieles in de natuur.
- Boswachter uitnodigen om op scholen voorlichting te geven.

Adviezen aan het ministerie

- Probeer ouders en kinderen met desinteresse toch voor de natuur te interesseren;
- Let op andere natuurbeleving van gezinnen met andere culturele achtergrond;
- Stukken natuur die worden aangekocht, zoals het Naardermeer, moeten voor iedereen toegankelijk zijn;
- Aangezien scholen een grote rol toegedicht krijgen in het beïnvloeden van het kind, is meer intensieve samenwerking met het ministerie van OC&W wenselijk;
- Stimuleer vrijwilligerswerk van boswachters en medewerkers van natuurorganisaties. Zij kunnen een grote rol spelen om kinderen te enthousiasmeren, maar er zijn steeds minder mensen die deze taak graag op zich nemen en de vergrijzing slaat toe.

4.9 Observaties

- Natuur heeft concurrentie van andere activiteiten gekregen. Hoe ouder kinderen worden, des te meer televisie ze kijken, computeren, sporten en muziek maken. Spelen is zeker niet meer de enige vrijetijdsbesteding.
- Bijna alle deelnemers komen echter spontaan (zonder dat ze weten dat het gesprek over natuur zou gaan) met het feit dat hun kinderen nog steeds spelen en zeker ook buiten in de natuur. Vooral in het weekend zijn kinderen en hun ouders vaak in de natuur te vinden.
- Deelnemers ervaren in hun eigen situatie helemaal geen kloof tussen hun jeugd en natuur. Wel vinden ze het goed als er meer stimulans is voor andere kinderen om de natuur te beleven. Dit is in overeenstemming met de uitkomsten van het opinieonderzoek.
- Niet iedereen heeft hetzelfde idee bij natuur: uit de panelbijeenkomsten blijkt dat de opvatting van natuur streekgebonden is. Alle deelnemers beamen dit door op te merken dat de manier waarop je naar natuur kijkt en deze ervaart afhankelijk is van de omgeving waarin je woont.
- Uit de panels bleek een duidelijk verschil tussen deelnemers uit de stad en het platteland. Deelnemers uit de meer stedelijke gebieden menen dat ouders met kinderen tussen de 4 en 12 jaar uit de grote stad de weekendactiviteit in de buitenlucht leuk vinden als er iets te doen is en georganiseerd. Dit in tegenstelling tot de deelnemers uit de omgeving Den Bosch. Deelnemers uit de stad en de vindexlocatie hebben meer ideeën over hoe jeugd is te stimuleren voor meer contact met de natuur.
- (On)bereikbaarheid, inrichting van de directe omgeving en tijdgebrek zijn de belangrijkste belemmeringen voor contact met de natuur doordeweeks.
- Ouders zijn volgens de panelleden niet alleen de belangrijkste beïnvloeders voor kinderen tussen de 4 en 12 jaar, maar dragen ook de meeste verantwoordelijkheid voor de vrijetijdsbesteding van hun eigen kinderen. Scholen spelen een belangrijke rol bij de opvoeding van kinderen, maar kunnen niet de verantwoordelijkheid dragen.
- Alle deelnemers vinden 'de natuur' een belangrijk element voor de persoonlijke ontwikkeling van de kinderen. Het gunt kinderen niet alleen rust, ruimte en vrijheid, maar brengt ook respect voor de natuur en samenleving bij, aldus de deelnemers.

Colofon

Hoofdstukken 1 en 2
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Natuur (M. van den Berg, A. Schippers)
Directie Kennis (J. Wieberdink, M. Root)
070 378 6868

Hoofdstukken 3 en 4
Schuttelaar & Partners, adviesbureau voor Maatschappelijke Communicatie B.V.
070 318 4444
info@schuttelaar.nl

Fotografie
J. van der Wielen
0318 479 174

Pers
Directie Voorlichting
Nynke van der Zee: 070 378 4018
n.vanderzee@minlnv.nl

LNV Consumentenplatform
Directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid
Willem Roeterdink en Eelco Klein 070 378 4453 / 070 378 4131
w.roeterdink@minlnv.nl en e.klein@minlnv.nl

Meer informatie over het LNV Consumentenplatform is te vinden op
www.minlnv.nl/consumentenplatform

Jeugd en Natuur is een publicatie van het Ministerie van LNV in samenwerking met
adviesbureau Schuttelaar & Partners.

Eerder in het LNV Consumentenplatform:

- Voedselverliezen, verspilde moeite? (juni 2006)
- NL voor mensen. Nationale Landschappen in ontwikkeling (maart 2006)
- Diermeel, voer voor discussie (november 2005)
- Dierenwelzijn, willen we dat weten? (juni 2005)
- Platteland, ook voor uw vrije tijd? (maart 2005)
- Geeft decontaminatie veilig pluimveevlees? (december 2004)
- Natuurlijkheid, waarde voor beleid (juni 2004)
- Voedsel zonder risico: wensen en grenzen (februari 2004)
- Ons voedsel over tien jaar (oktober 2003)
- De prijs van duurzame voedselproductie (juni 2003)
- Vis als het maar verantwoord is! (april 2003)
- Genetische modificatie en voedsel, weet u wat dat is? (november 2002)
- Kiezen voor groenten en fruit (september 2002)
- Waar komt mijn vlees vandaan? (april 2002)